
Inledning

I sin lilla skrift *Begreppet ångest* (1844) söker Kierkegaard utreda den ångest som följer av att människan lämnar sin invanda balans och möter nya möjligheter och nya perspektiv. Det som föresvävar Kierkegaard har att göra med syndens möjlighet som uppenbarar sig i samma ögonblick som Gud förbjuder Adam och Eva att äta av kunskapens träd.

Nu först erfar människan ångest därför att förbudet finns, men också därför att kunskapen ger möjlighet till friheter som människan tidigare i sin oskuld inte varit varse, och som hon nu fruktar men också lockas av. Ur denna ambivalens kommer ångesten, menar Kierkegaard.

Denna upptäckt är sannerligen en förvandling som människan genom syndafallet genomgår. Priset som hon får betala är högt, men hon tycks betala det gärna och gång på gång genom årtusendena i sitt sökande efter nya möjligheter, nya perspektiv och nya friheter.

Perspektivförändringen med upptäckten av frihetens möjligheter kan även sägas vara ett av psykoanalysens mål för människan som analysand. Arbetet mot detta mål är som bekant fyllt av motstånd, och inte sällan erfar analysanden i detta just en aspekt av den kierkegaardska ångesten inför sin egen fortsatta strävan. Om analysanden lyckas bemästra ångesten och erövra något nytt inom sig själv kan hon eller han uppleva detta som en förvandling, också om det rör sig om en vändpunkt som inte har något av plastikoperationens påtagliga och lättillgängliga vinst. Det är möjligt att omgivningen upptäcker förvand-

lingen innan analysanden själv blir varse den, eftersom den inte ter sig ny eller onaturlig i sin framväxt. Förvandlingen är även i den meningen en annan, mindre sagolik, än den man önskat, drömt eller fantiserat om, och måhända för varje analysand, eller för den delen för varje människa, överraskande annorlunda.

Vi presenterar i detta nummer av *Divan* ett tema vars rikt skiftande innebörd har rört sig i för oss överraskande riktningar genom våra olika bidragsgivares belysningar, liksom genom vårt eget arbete. Christopher Bollas inleder med en numera klassisk framställning om hur modern för barnet är ett förvandlande objekt som tillhandahåller den första möjligheten till perspektivförändring, inte olikt det Gud ger i Genesis. Ludvig Igra visar hur i den analytiska situationen en liknande förvandling sker när det okända förmås växa fram ur det kända, och följer därmed ett motiv liknande analytikerns förvandling i motöverföringen.

Med Jesper Svenbros betraktelse över de fatala följderna av några diskuskast inser läsaren att förlusten av den älskade paradoxalt kan innebära hans bevarande i förvandlad form, men också att antikens greker såg ett samband uppenbaras mellan blommor och bokstäver.

Michael Ann Holly ställer ett par dolda sandaler intill två slitna kängor och frågar sig vad konsthistoriker egentligen säkert kan veta om skorna på målningarna ifråga. Inför varje nytt försök till slutgiltig tolkning drar sig bilder undan, försvarar sin rätt att utgöra en

---

autonom meningsfullhet och att gjuta ny styrka i uttolkarens skapande melankoli. Det samma kan sägas utmärka Lena Cronqvists bildkonst, här exemplifierat av *I spegeln*, *Handduken* och *Spörjande*.

Oliver Parland för oss till Robert Schumann, i vars musikaliska sviter *Papillons* och *Carnaval* olika förklädnader och förvandlingar ses äga rum. Här kämpar Schumann med sorger och förluster i sitt tillsynes lekfulla komponerande. Parland tar upp larvens förvandlingar till fjärlil, en process som ju förebådar det korta fjärlilslivets död och undergång. Orfeusmytens berättelse om hur musiken och kärleken – om än kortvarigt – besegrar själva dödens härskare har fascinerat oss i årtusenden. Mikael Sundén ger i en förtätad text ett nytt perspektiv som knyter an till Parlands, och visar hur Orfeus' hela öde präglas av hans sorgearbete efter förlusten av Eurydike och allt vad hon representerar.

Owe Wikström ger ett religiöst perspektiv på mörkret och icke-vetandet omkring Guds ofattbarhet och lyfter fram ett förvandlingstema i människans sökande efter kunskap om Gud, vilket anknyter till de förvandlingar som varje människa drömmer om för sitt liv och som hon måste bemästra för att leva det bättre.

Clarence Crafoord fångar hur analysanden i analysen möter en helt annan förvandling än den han eller hon har föreställt sig. Nina Weibull intresserar sig för övergången från verklighet till metafor, liksom för det kusligas tematik, och finner några åskådningsexempel på den gåtfulla förvandlingen från död till födelse.

Även om man försöker bevara Pompeji är det först sedan staden grävts fram som den går sin undergång till mötes, säger Freud till sin patient Råttmannen under session fem den 7 oktober 1907 (*Fallstudier*, S. Skr. VI, s. 363-364). För det omedvetna gäller det motsatta: det är relativt oföränderligt, och det kan bringas att träda fram i fragment genom minnesarbete och, införlivat, berika det

medvetna. Detta nummers illustration tar sin utgångspunkt i några motiv från ett sovrum i en villa belägen strax norr om Pompeji. Från år 79 e. Kr till år 1900 låg rummet begravt i lavan. Numera kan dess trånga inre skal av fantastiska väggmålningar ses i New York. Hanna Sjöberg, Anna Berglind Mörlid och Emma Weibull Hansell låter kameran – vars slutna, mörka rum ju bara tillåter sekunddelar av ljusintrång – uppenbara utsnitt av det synligas häpnadsväckande dramatik.

Numret avslutas med ett innehållsrikt recensionsavsnitt där några böcker presenteras i syfte att något förskjuta våra perspektiv och kanske förvandla sina läsare en smula.

Clarence Crafoord
Nina Weibull

Lena Cronqvist, *Målaren och hennes modell: Handduken*, flatbitning och akvatint (1983)